

Oppgave 1

"Gjør rede for begrepene informasjonskompetanse og lesekompetanse, og drøft sammenhengen mellom dem.

Hvordan kan skolebiblioteket være en ressurs i utvikling av lese- og informasjonskompetanse?"

Innledning

Skolebiblioteket (sk.bib.) er en arena for dannelse og læring, med overordna mål fra "Kunnskapsloftet". Læringsplakaten og arbeid med de grunnleggende ferdighetene danner de overordna mål for virksomheten.

På et konkret plan innebærer dette å bidra til:

- stimulere elevers leseutvikling
- utvikle elevers informasjonskompetanse.

Å medvirke til utvikling av lesekompetanse handler i skoleløpets begynnelse om å være støttespiller i den første leseopplæringa - der leseferdighet er selve målet. I den andre leseopplæringa er neste skritt å bruke leseferdighetene som middel til å lese og forstå tekst med informasjonshenting som formål. Lesekompetanse er altså både metode og innhold, og spiller en avgjørende rolle for utvikling av informasjonskompetanse.

Informasjonskompetanse bygger i hovedsak på to faktorer:

- informasjonstilgang
- evne til å manøvrere i informasjonstilgangen

Å være informasjonskompetent forutsetter lesekompetanse, digital kompetanse og tekstkompetanse.

I bevisførelsen vil jeg forsøke å gjøre rede for

Emnekode : SK - 200 - 1
Kandidatnr. : 5213
Dato : 12.12.12
Ark nr. : 2 av 9

relevante aspekter ved utvikling av lesekompetanse og informasjonskompetanse, og de rammer og faktorer som spiller inn i læringsprosessen rundt disse.

Svært sentralt i arbeidet med lesekompetanse og informasjonskompetanse er selve tekstbegrepet. Et utvida tekstbegrep er en fellesnevner på disse to områdene, og nødvendiggjør noen refleksjoner rundt tekstforståelse og pedagogiske konsekvenser. Ved hjelp av faglitteratur, forskning og egne erfaringer vil jeg forsøke å se lesekompetanse og informasjonskompetanse i lys av hverandre, og derfra vurdere skolebibliotekets rolle som ressurs i arbeidet med å utvikle lese- og informasjonskompetente elever.

Tekstbegrepet

Kunnskapsløftet opererer med et utvida tekstbegrep. Med tekst forstås verbaltekst, bilder, tegninger, animasjoner, lyd, grafiske framstillinger, film, tabeller - m.a.o. alle tegn eller uttrykk som kan formidle mening. En multimodal tekst er sammensatt av flere modaliteter. Multi = mange. Modalitet = uttrykksmåte.

Å være tekstkompetent innebærer bl.a. bevissthet rundt ulike modaliteters oppførsel; hvilket potensiale ulike modaliteter eier å uttrykke. Det forutsetter også kjennskap til hvordan modalitetene virker i samspill med hverandre, og hvilken funksjon dette har i teksten; modalitetenes redundans (Løvland).

Remediering av informasjon og tekster via stadig

Emnekode : SK - 200 - 1
Kandidatnr. : 5213
Dato : 12.12.12
Ark nr. : 3 av 9

nye medier krever kunnskap om sjangre, og om medier. Papirteksters og digitale teksters muligheter og begrensninger er nyttige å kjenne til. Med et tekstbegrep som omfatter alle semiotiske ressurser og uttrykksformer, uttrykt via det vi til nå kjenner til av mulige medier og presentasjonsformer, har både lesekompetanse og informasjonskompetanse et utfordrende potensiale for elever og undervisningspersonale!

Lesekompetanse

I Kunnskapsløftet presiseres at leseopplæring skal arbeides med i alle fag. Å kunne lese innebærer en teknisk ferdighet; å avkode, å lese mening ut av tegn. Leseforståelse forutsetter oppmerksomhet, konsentrasjon, motivasjon og empati. Om man lærer leselæring via syntetiske eller analytiske metoder, forutsetter det iherdig innsats av leseren! Samtidig spiller også andre faktorer inn. Hjemmets holdning til lesing, sosioøkonomiske forhold, tidligere tekst-erfaringer, barnehage og skoles vektlegging er noen. Lesekompetanse omfatter skjønnlitteratur og faglitteratur, med noe ulikt glede/nytteperspektiv. Når det gjelder lesing av faglitteratur, krever dette grundig veiledning og oppfølging av den voksne. Fagtekster i skolen er som oftest multimodale helt fra første trinn. Kompleksiteten i tekstene øker, og kravene til leseren deretter. Når elevene systematisk skal tilnærme seg fagtekster, er behovet for nyttige strategier sterkt tilstede. Å gi elevene verktøy for å tilnærme seg sammensatte tekster - via et utvalg lesestrategier -

Emnekode : SK-200-1
Kandidatnr. : 5213
Dato : 12.12.12
Ark nr. : 4 av 9

er helt nødvendig. I forlesefasen skapes forventninger til teksten, og man henter fram elevenes forforståelse. I selve lesefasen stopper man opp for å stille spørsmål, samtale, arbeide med ord og begreper, avdekker tekstens struktur, skaffer oversikt og prioriterer, organiserer og omformulerer. I etterlesefasen bearbejder man, reflekterer, oppsummerer, remedierer og vidvedeler, vurderer og setter nye mål. Strategiene er mange, og tekstene avgjør ofte hvilke som er hensiktsmessige å bruke.

Helt sentralt i arbeidet med lesestrategier er at den voksne modellerer, elevene får prøve ut strategien på ulike tekster og at det følger en refleksjons- og evalueringsfase ledet av den voksne i etterkant. Metakognisjon - det å overvåke sin egen leseprosess, gjøre justeringer underveis og evaluere innsats og resultat - er en ferdighet å etterstrebe!

Når det gjelder digitale tekster, stilles leseren overfor komplekse kompetansekrav. Å bruke digitale medier kan de fleste barn og unge, men det er ikke ensbetydende med digital tekstkompetanse. Gynther peker på nettl-tekster som multimodale, hypermediale og interaktive. Webtekster inneholder en ufattelig tekstmengde med manøvreringsmuligheter av alle slag. Digitale tekster er ved sin tilgjengelighet "utilgjengelige" uten kunnskaper om og ferdigheter i å bruke dem. Digitale tekster virker motiverende på mange elever, mens særlig lesesvake elever kan oppleve mengden tekst og oppsett/organisering som uoverkommelig.

Kvernisdouken mener barn og unges lesepraksis

Emnekode : SK-200-1
Kandidatnr. : 5213
Dato : 12.12.12
Ark nr. : 5 av 9

har endra seg i takt med den teknologiske utviklinga. Barn og unge lesar stadig mer digital tekst i forhold til papirbaserte tekster.

Bruk av multiple tekster i undervisninga kan gi dypere forståelse og bredere kunnskap. Ved å belyse et emne med tekster av ulike slag og fra ulike steder, vil man for lesesterke elever kunne tilføre et utfordrende og motiverende refleksjonsnivå. For lesevake elever vil dette kun være kompliserende.

I arbeidet med å utvikle lesekompetanse - det være seg fiksjonstekster eller fagtekster - gjelder som forøvrig ellers i skolens virksomhet retten til tilpassa oppløring. I denne sammenheng vil det bety tilpassa tekster og strategier, med kontinuerlig veiledning og individuell vurdering. I modellerings- og stillasbyggerstanken er utfordringa å finne tidspunktet i læringsprosessen der eleven har tilstrekkelig motivasjon, øvelse og ferdigheter til mestre utfordringene.

Informasjonskompetanse

I Kunnskapsløftet brukes ikke begrepet informasjonskompetanse, men er ment å dekkjes av "digital kompetanse." Hedman og Lund mener digital kompetanse er kun én av flere kompetenser som forutsettes for å være informasjonskompetent. En smal definisjon av informasjonskompetanse har opprinnelse i det bibliotekfaglige miljø og omfatter selve informasjonssøkningsprosessen.

Emnekode : SK - 200 - 1
Kandidatnr. : 5213
Dato : 12.12.12
Ark nr. : 6 av 9

En videre definisjon, som skolen har tatt i bruk, omfatter hele læringsprosessen; fra det å definere et informasjonsbehov, samle og vurdere informasjonen, helt fram til læringsprosessen er evaluert. Rafste mener den er informasjonskompetent som kan søke og lokalisere informasjon, vurdere informasjonen ut fra relevans og pålitelighet, og ta informasjonen i bruk i egen kunnskapsutvikling.

Kulthau utvider Rafstes definisjon noe ved å også inkludere personens tanker, følelser og handlinger i prosessen. Det gis rom for personlig handlevraft, og hun vektlegger interaksjonen mellom elev og lærer via samtale.

Alexandersson og Limbergs forskning på elevers informasjonssoleatferd ved evaluative arbeidsformer viser tankevekkende resultater.

Kompleksiteten ved denne arbeidsformen er av de voksne undervurdert. Elevenes bruk av kopiering og flytting av tekst medfører mye ubearbeid stoff. Oppgavene de voksne gav hadde lite sammenheng med de læringsmål de var tenkt å bygge opp under. Veiledning fra voksne underveis i prosessen var mangelfull.

Kulthau framhever i samme retning betydningen av hvilke oppgaver som blir gitt og at man bruker tid til å formulere forskningsspørsmål som lar seg undersøke.

"Prosjektarbeids-bølgen" som red norske skole for endel år tilbake er et "godt" eksempel på misforholdet mellom intensjoner og den faktiske virkelighet.

Emnekode : SK-200-1
Kandidatnr. : 5213
Dato : 12.12.12.
Ark nr. : 7 av 9

Et viktig område innenfor informasjonskompetanse er å søke og lokalisere informasjon. Skolebibliotekaren har de beste forutsetninger for å veilede eleven i bibliotekets papirtekster, digitale kilder (emneportaler, digitale kataloger, lenke-samlinger osv.)

Et minst like viktig felt er å kritisk vurdere kildene. I den digitale tekstkompleksiteten kreves evne til å "spore" en tekst mht. opphav, dokumentets historiske, troverdighet, objektivitet, nøyaktighet, egnethet osv.

Like viktig er å kunne ta informasjonen i bruk i egen kunnskapsutvikling, kunne referere riktig til kildene og opptre rett i forhold til opphavsrett. Informasjon på nett har sjelden noen form for kvalitetskontroll, og ansvar for vurdering av tekster ligger i det store og det hele på hver av oss som forbrukere.

Mange (bl.a. Gynter) mener man bør vektlegge remediering og videredeling av kunnskap/informasjon. På den måten utvider han informasjonskompetansebegrepet til også å gjelde det å bidra til kunnskapsutvikling og kunnskapsdeling. Noen lærere og elever ser f.eks. wikipedia som velegnet for et sånt formål, og er aktive bidragsytere til kollaborativ kunnskapsutvikling - som motsatt til reproduksjon av kunnskap.

Skolebiblioteket som ressurs i utvikling av lese- og informasjonskompetanse
Skolebibliotekets autoritative og allokative ressurser

Emnekode : SK-200-1
Kandidatnr. : 5213
Dato : 12.12.12
Ark nr. : 8 av 9

(Giddens) danner grunnlag for skolebiblioteket som ressurs for skolens virksomhet.

Sk.bib. bør være representert i skolens planarbeid, både utviklingsplaner, leseplaner, relevante fagplaner og årshjul for aktiviteter.

I den første leseopplæringa er det naturlig at skolebibliotekar presenterer ny og aktuell litteratur for elevene, mater dem med bok-kasser, temakasser o.l. etter klassenes behov.

Lærer bør stimulere til bok-ønske-brev fra elevene til bibliotekaren for å opprette en kommunikasjon med biblioteket.

Skolebibliotekaren kan drive "bøke-stunts" uavhengig av trinn - morsomme og stimulerende happeninger blant elever og lærere.

Skolebibliotekaren bør være aktivt oppsøkende og ikke avventende bak skranken.

Ved lesing av fagtekster er skolebibliotekar og lærer de naturlig samarbeidende parter, fra planleggingsfasen, gjennomføringa og t.o.m. vurderingsfasen.

Sk.bibliotekaren bør organisere "kurs" for alle trinn med jevne mellomrom. Det kan dreie seg om å finne fram i biblioteket, lesekurs, skrivekurs, dikt-kurs, søke info-kurs, medie-kurs osv.

Lærere må utfordres på å melde behov til skolebibliotekaren og å inkludere biblioteket i læringsprosessene. Bibliotekaren må utfordres på å ansette sin ekspertise i skolens planer for lesekompetanse og informasjonskompetanse. Skolebiblioteket bør gå foran i den teknologiske

Emnekode : SK-200-1
Kandidatnr. : 5213
Dato : 12.12.12
Ark nr. : 9 av 9

utviklinga, og bør aktivt søke å holde sin kompetanse oppdatert i forhold til nye tekstpraksiser.

Oppsummering

Et utvida tekstbegrep stiller nye krav til lesekompetanse. Multimodale uttrykksformer og nye medier krever at skolebibliotekar og lærer utnytter hverandres kunnskap og kompetanse for å veilede og støtte elevene i arbeidet med krevende kompetansemål. Modellering og arbeid med et nikt utvalg av tekster bør ligge bak arbeidet med lesestrategier. Digitale tekster byr på muligheter og medfører noen begrensninger. Lesestøtte og lese-svake elever har krav på tilpassa tekster og tilpassa oppgaver.

Lesekompetanse ligger i grunn for å kunne utvikle informasjonskompetanse. I skolen omfatter informasjonskompetanse hele læringsprosessen. Eleveraktive læringsformer må for å lykkes ha klare rammer og strukturer, tett oppfølging av vekslen gjennom hele prosessen, og oppgavene må utformes med kjedskap i forhold til læringsmål.

Informasjonskompetanse må ikke løsnives fra fag, men tvert om være både mål og middel i læringsprosessen.

Samarbeid mellom skolebibliotekar og lærer bør foregå på et planmessig nivå og på et daglig, praktisk nivå for i fellesskap å bistå elevene i læringsarbeidet.